
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ

УДК 323.1

І. О. КРЕСІНА,
доктор політичних наук

ПРОБЛЕМА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Дискримінація незалежно від ознак, за якими вона здійснюється, є основною перешкодою внутрішньосупільної консолідації та злагоди, які є необхідними умовами стабільного розвитку держави. Поняття «дискримінація» (лат. *discriminatio* – відокремлення, розділення, розрізнення) означає обмеження або позбавлення прав певної категорії громадян за ознакою расової, національної належності, статі, мови, релігійних, політичних або будь-яких інших переконань. Згідно з тлумаченням юридичної енциклопедії дискримінація – це умисне обмеження, позбавлення прав, тобто «порушення основних прав особи, принципу рівноправності шляхом встановлення законом або іншим нормативно-правовим актом неоднакового правового становища громадян та інших осіб за ознаками раси, національності, кольору шкіри, мови, статі, релігії тощо» [1, с. 183]. Дискримінація може бути визначена як будь-яка форма підпорядкування або негативного ставлення до окремих осіб або груп, заснована на характеристиках, що не є прийнятними. Дискримінація означає виняток або перевагу, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав.

Система захисту прав людини ґрунтується на принципі заперечення дискримінації. У міжнародних конвенціях з прав людини передбачається, що країна, яка ратифікувала їх, зобов'язана поважати і забезпечити всім людям, що перебувають на її території й у межах її юрисдикції, рівні права без будь-яких преференцій, що стосуються раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших поглядів, національного або соціального походження, власності або інших статусів.

Однією з перешкод на шляху формування демократичної, правової держави в Україні, яка гарантує усім громадянам незалежно від будь-яких ознак рівні політичні, соціальні, економічні та культурні права і свободи, стало поширення явища дискримінації у всіх сферах суспільного життя. У сучасному світі боротьба з расизмом, дискримінацією, ксенофобією та іншими проявами нетерпимості належить до першочергових завдань будь-якої цивілізованої демократичної держави. Особливо це стосується пострадянських держав,

що визначили своїм головним зовнішньополітичним вектором євроінтеграцію. Ксенофобія у формі дискримінаційних проявів залишається серйозним викликом для демократичної поліетнічної держави, яка перебуває в процесі формування політичної нації на основі різних етносів, мов та культур.

Без ефективної антидискримінаційної політики неможливе дотримання прав людини та забезпечення захисту прав меншин в Україні. Вони є невід'ємними складовими політичного блоку Копенгагенських критеріїв [2], виконання яких є обов'язковою умовою євроінтеграції держави. Про те, що євроінтеграція України неможлива без дійової протидії дискримінації, свідчить також той факт, що План дій щодо лібералізації візового режиму ЄС для України містить чіткі антидискримінаційні вимоги [3]. Європейський Союз дуже уважно ставиться до дотримання прав людини, принципу рівного їх забезпечення, захисту прав меншин і вимагає цього від усіх країн, що претендують на членство в ЄС. Для якнайшвидшої реалізації євроінтеграційних прагнень Україна повинна забезпечити і продемонструвати ефективну боротьбу з явищами ксенофобії та дискримінації, без якої неможливе виконання політичного блоку Копенгагенських критеріїв вступу до ЄС.

Формування толерантного, сприятливого середовища для всіх соціальних груп, етноспільнот, усіх меншин і релігійних конфесій, створення можливостей для збереження та розвитку їх самобутності, рівного захисту та задоволення прав є головним завданням внутрішньої політики України, яка визначила своїм основним зовнішньополітичним вектором євроінтеграцію. Не випадково Урядовий уповноважений з питань етнопонаціональної політики вважає моноетнічність, як і будь-яку іншу виключність (що є основою дискримінації), контрпродуктивною, закликаючи спиратися на поняття складної, множинної ідентичності [4].

Проблеми дискримінації за будь-якими ознаками тривалий час не отримували правової відповіді, оскільки не належали до основних викликів національній безпеці держави. Українська влада не помічала дискримінації, посилаючись на традиційну толерантність українців, ігноруючи систематичну актуалізацію цієї гострої проблеми міжнародними правозахисними організаціями. Цим і пояснюється фактична відсутність фундаментальних досліджень з даної проблематики. Незважаючи на актуальність, проблема виникнення та поширення дискримінації не стала в Україні предметом системного політологічного дослідження та правового регулювання. В українській науці більше популярні дослідження окремих видів дискримінації.

Проблеми ксенофобії та дискримінації за етнічною ознакою отримали висвітлення у працях В. Євтуха, О. Картунова, А. Кіссе, В. Котигоренка, О. Кривицької, М. Майбороди, О. Маруховської, Л. Нагорної, І. Оніщенко, Г. Перепелиці, Ю. Римаренка, М. Товта, Л. Шкляра, М. Шульги. Дискримінації за ознаками віросповідання та релігійної належності присвячені роботи М. Бабія, Л. Владиченко, А. Друзенка, В. Єленського, В. Козлова, М. Отроша, В. Переверзія, В. Рогатіна, В. Собчака, В. Титаренка, В. Ханстантинова, В. Яворського, М. Штокала. Проблеми мовної дискримінації висвітлюють у своїх дослідженнях І. Більман, К. Вітман, А. Гольдман, І. Крилова,

Т. Марусик, В. Омельчук, К. Чік. Гендерна та вікова дискримінація стала об'єктом уваги С. Апетьяна, П. Бергера, Б. Глоби, Д. Горелова, О. Зінченкова, О. Іващенко, М. Касянчука, К. Кириченка, А. Кравчука, Т. Лукмана, М. Сабунаєвої, М. Саморукова, Н. Смелзера, В. Созасва, Б. Фолькера.

Попри наукові розробки в Україні поки що не вистачає практичного системного досвіду для ефективної боротьби з дискримінацією за будь-якими ознаками. Недосконалість правової бази унеможливило реалізацію ефективної антидискримінаційної політики, а це перешкода на шляху європейської інтеграції. Формально в українському законодавстві присутні норми, які забороняють дискримінацію за етнічною, расовою та релігійною ознакою. Однак, як засвідчив моніторинг проявів ксенофобії, злочинів на етнічному ґрунті та інших виявів дискримінації, за цими статтями судові рішення практично не приймаються. Міжнародні інституції та спостерігачі стурбовані тим, що норми українського антидискримінаційного законодавства поширюються лише на громадян, що за певних обставин залишає поза захистом держави найбільш вразливі щодо дискримінації групи населення [5, с. 8].

Міжнародна спільнота та національні уряди постійно вдосконалюють законодавство та розробляють нові механізми протидії всім можливим проявам дискримінації, і Україна не є винятком. На виконання умов Плану дій щодо лібералізації візового режиму ЄС для України та рекомендацій Європейської комісії проти расизму та нетерпимості у 2012 р. було прийнято спеціалізований антидискримінаційний нормативно-правовий акт – Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [6]. Також більшість профільних законів усіх сфер життя, що прийняті останнім часом, містять антидискримінаційні положення. Однак цього не досить для ефективної протидії явищу на рівні євроінтеграційних вимог. Українські політики переконані, що питання політико-правової інституціоналізації боротьби з дискримінацією вирішено після прийняття антидискримінаційного закону, втім процес його імплементації тільки розпочався.

Антидискримінаційне законодавство України містить суттєві вади: його положення не деталізовані й залишаються політичними деклараціями про наміри. Сама по собі проблема відсутності чітко сформульованої кваліфікації певних дій як дискримінації породжує безвідповідальність: прояви дискримінації в Україні практично не караються, що, у свою чергу, стимулює подальше тиражування явища дискримінації. Переважна більшість нормативно-правових актів містять стандартні положення про те, що особи, винні в порушенні законодавства, в тому числі про дискримінацію, несуть цивільно-правову, адміністративну чи кримінальну відповідальність відповідно до законодавства України. Однак цивільно-правова та адміністративна відповідальність за дискримінаційні дії у законодавстві не визначена.

Що стосується кримінальної відповідальності, то згідно з Кримінальним кодексом України суб'єктами таких злочинів визнаються тільки фізичні особи. Таким чином, маємо ситуацію незахищеності представників меншин від дискримінаційних дій з боку юридичних осіб, а це дискримінація в таких соціально важливих сферах, як працевлаштування, освіта, медицина.

Тому, по-перше, необхідно розширити коло суб'єктів злочину. По-друге, захист честі й гідності мусить включати додаткові підстави, окрім національності та релігії, – такі, як раса, колір шкіри, етнічна належність і мова. По-третє, ст. 161 КК України чітко не визначає дії расистської та ксенофобської природи як злочину. По-четверте, довести умисел на виконання зазначених дій дуже важко, особливо, коли йдеться про публікацію текстів ксенофобського характеру, тому ця умова має бути знята. По-п'яте, за цією статтею неможливо притягти до відповідальності у випадку образи почуттів чи приниження національної честі й гідності не конкретної людини, а етнічної групи чи народу в цілому.

Отже, для забезпечення відповідності законодавства України міжнародно-правовим актам необхідно вводити відповідні склади злочинів до Кримінального кодексу України, щоб вони запрацювали в судовій практиці та забезпечили реальний захист постраждалих від проявів дискримінації за будь-якою ознакою. Це пряма вимога Європейської комісії проти расизму та нетерпимості, що є органом Ради Європи із захисту прав людини, щодо України в останній Четвертій доповіді (2012 р.) [5, с. 8]. Поки в Україні дискримінаційні дії не отримають правової відповіді й не будуть відповідно кваліфікуватися та каратися як правопорушення, або навіть злочини, боротьба з дискримінацією залишиться формальною.

Однак для ефективної протидії дискримінації застосування правових механізмів – змін до законодавства – недостатньо. Як засвідчив аналіз, дискримінація має дві основні форми – офіційну та неофіційну (приховану, непряму). Офіційної дискримінації (на рівні законодавства) в Україні майже не спостерігається, тоді як прихована є серйозним викликом гармонійному, стабільному та безконфліктному розвитку українського суспільства. Подолання дискримінації на офіційному рівні та неофіційному – це два принципово різні завдання внутрішньої політики України.

Дискримінація – це тривала характеристика суспільних відносин будь-якої країни в історичній ретроспективі, тому її подолання потребує розробки та впровадження широкого спектра не лише правових, політичних, а й соціальних, інформаційних, культурних механізмів протидії. Їх напрацювання та ефективне застосування можливі лише в межах антидискримінаційної політики, що напрацьовуватиметься у тісній взаємодії держави та громадянського суспільства. Застосування виключно кримінально-правових механізмів, зокрема санкцій за дискримінаційні дії, не характерно для демократичного суспільства. Вони будуть недостатньо ефективними без антидискримінаційної політики запобігання, діалогу, інформаційного впливу з метою спростування дискримінаційних поглядів, стереотипів, упереджень проти певних меншин і соціальних груп.

Напрацювання комплексної антидискримінаційної політики сприятиме виконанню міжнародних зобов'язань України, зокрема Плану дій щодо лібералізації візового режиму ЄС для України, гармонізації законодавства України у сфері протидії дискримінації з європейським правом, дотриманню вимог міжнародно-правових актів у сфері захисту прав людини (Конвенції про

захист прав людини і основоположних свобод, Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин, Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації та ін.).

Крім того, дискримінація за ознаками раси, національної, етнічної належності, мови, віросповідання, віку, стану здоров'я або гендерної ідентичності та іншими ознаками, попри різні критерії виключності та розрізнення, як правило, є наслідком дії однакових соціальних, культурних, етнонаціональних, політичних та правових чинників, тому протидія цим видам дискримінації має напрацьовуватися одночасно в межах комплексної антидискримінаційної політики. Наприклад, для українського суспільства є актуальними інформаційні кампанії зі спростування стереотипів, пов'язаних з релігією, гендерних, вікових, зокрема про те, що літній вік асоціюється з неспроможністю виконання трудових обов'язків, хоча в сучасному суспільстві представників старшого покоління стало набагато більше і вони ведуть активніший спосіб життя, ніж раніше, крім того, мають більше досвіду; про те, що працевлаштування жінок асоціюється з нижчою якістю виконання обов'язків, ніж у чоловіків, через дітонародження та зайнятість у родині; про те, що релігійність завжди означає сектантство тощо.

В окремих сферах у межах антидискримінаційної політики може бути виправданим застосування позитивної (зворотної) дискримінації – позитивних дій з метою покращення, виправлення дискримінованого становища певної особи або групи осіб, що зазнають найбільшого порушення прав. Наприклад, застосування політики зворотної дискримінації державними органами у мовній сфері щодо української мови було б цілком виправданим і могло б слугувати компенсацією за численні утиски, яких вона зазнавала протягом тривалого періоду історії, а також сприяти її популяризації та поширенню у всіх сферах як єдиної державної мови. Адже розвиток української як мови міжетнічного спілкування в Україні позитивно позначиться на етнокультурній консолідації українського суспільства та формуванні політичної нації. Також виправдані заходи позитивної дискримінації щодо осіб похилого віку, жінок, інвалідів, які традиційно зазнають найбільше дискримінаційних утисків своїх прав.

Слід враховувати також той факт, що вагомий «внесок» у зростання рівня ксенофобії робить етнополітичний конфлікт на Сході та Півдні України за участю Російської Федерації, що розпочався після зміни влади в ході Революції гідності та призвів до окупації частини території України. Наслідком конфлікту, що отримав назву гібридної війни Росії проти України, стала етнополітична нестабільність, яка є сприятливим середовищем для поширення деструктивних етнополітичних явищ – дискримінації, ксенофобії, етнічної ворожнечі. Тимчасово окуповані території є осередком поширення екстремізму, тероризму, етнічної ненависті та ворожнечі [7]. Пошук політичних та правових механізмів протидії цим явищам, перешкоджання їх експорту є завданням як науковців, так і політиків.

Ефективна протидія дискримінації неможлива не лише без політико-правового, а й належного інституційного забезпечення. Згідно із Законом України

«Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» основні функції запобігання та протидії дискримінації покладаються на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Це: 1) контроль за дотриманням принципу недискримінації в різних сферах суспільних відносин, зокрема у приватній сфері; 2) звернення до суду із заявами про дискримінацію з метою захисту суспільних інтересів; 3) моніторинг дотримання принципу недискримінації в різних сферах суспільних відносин; 4) оперативний розгляд звернень осіб та/або груп осіб з питань дискримінації; 5) внесення пропозицій щодо вдосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації, застосування позитивних дій; 6) надання висновків у справах про дискримінацію за зверненням суду; 7) співпраця з міжнародними організаціями, відповідними органами зарубіжних країн з питань дотримання міжнародних стандартів недискримінації [6]. Однак інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини функціонально перезавантажений, йому бракує матеріально-технічних, організаційних і кадрових ресурсів для реалізації всього масиву повноважень з протидії дискримінації на загальнонаціональному та міжнародному рівні.

Тому назріла необхідність створення в Україні органу аналогічного Комісії з рівних можливостей працевлаштування, що функціонує в США. Однак в Україні доцільно створити спеціалізований орган з протидії усім видам дискримінації. Це може бути Уповноважений з протидії дискримінації, а можливо, й структурний підрозділ органу з реалізації етнонаціональної політики. Також, за прикладом Польщі, яка не так давно пройшла шлях розбудови системи боротьби проти дискримінації відповідно до вимог Євросоюзу, забезпечення принципів рівності та недискримінації може бути покладено на урядового Уповноваженого з питань рівного ставлення. Не має значення, яку назву матиме спеціальний орган, що займатиметься проблемами дискримінації, важливо, що без його формування в Україні неможливо буде вирішити завдання ефективного запобігання та протидії явищу. Так само не буде сформоване інституційне забезпечення антидискримінаційної політики, напрацювання якої на часі в Україні в контексті євроінтеграції.

Україні необхідно покласти край ситуації, в якій через неможливість застосування національного законодавства і внутрішніх механізмів запобігання дискримінації в суді громадянам для відновлення своїх прав залишається тільки звертатися до міжнародних інституцій, зокрема до Європейського суду з прав людини, який має значний досвід урегулювання питань протидії дискримінації.

Список використаних джерел

1. *Дискриминация* // Большой юридический словарь. – М. : Инфра, 2003.
2. *Копенгагенські критерії членства в Європейському союзі: інформаційно-аналітична довідка* [Електронний ресурс] / Міністерство закордонних справ України. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/774>.
3. *План дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України* [Електронний ресурс] / Урядовий портал. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/document/>

244813925/План%20д_й%20щодо%20л_берал_зац_%20_С%20в_зового%20режиму%20для%20Укра_ни.pdf.

4. *Друзенко Геннадій*. Це – уряд гомеопатів, а потрібна команда хірургів [Електронний ресурс] / Геннадій Друзенко // Главком. – Режим доступу : <http://glavcom.ua/articles/22274.html>.

5. *Доповідь* Європейської комісії проти расизму та нетерпимості по Україні (четвертий цикл моніторингу) / Council of Europe. – Strasbourg Cedex, 2012.

6. *Закон* України «Про запобігання та протидію дискримінації в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 32. – Ст. 412.

7. *Як змінилося* ставлення населення України до Росії та населення Росії до України: соціологічне опитування (травень 2014 р.) [Електронний ресурс] / Київський міжнародний інститут соціології. – Режим доступу : <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=347&page=1>.

***Кресина І. О.* Проблема протидії дискримінації в Україні в контексті європейської інтеграції**

Досліджено явище дискримінації, проаналізовано сучасні політичні та правові механізми протидії йому, зокрема міжнародно-правова база та українське законодавство. На основі вивчення зарубіжного досвіду сформульовано рекомендації щодо вдосконалення антидискримінаційного законодавства та напрацювання антидискримінаційної політики України в контексті європейської інтеграції.

Ключові слова: ксенофобія, дискримінація, євроінтеграція.

***Кресина І. А.* Проблема протипротиводействия дискриминации в Украине в контексте европейской интеграции**

Исследовано явление дискриминации, проанализированы современные политические и правовые механизмы протипротиводействия ему, в частности международно-правовая база и украинское законодательство. На основе изучения зарубежного опыта сформулированы рекомендации по совершенствованию антидискриминационного законодательства и формированию антидискриминационной политики Украины в контексте европейской интеграции.

Ключевые слова: ксенофобия, дискриминация, евроинтеграция.

***Kresina I.* The Problem of Countering Discrimination in Ukraine in the Context of European Integration**

The phenomenon of discrimination is studied, contemporary political and legal mechanisms to counter it, including the international legal framework and Ukrainian legislation, are analyzed. On the basis of international experience recommendations to improve anti-discrimination legislation and refinement of anti-discrimination policy in the context of Ukraine's European integration are formulated.

Discrimination is a major obstacle to internal social cohesion and harmony, which is essential to the sustainable development of the state. In today's world the fight against racism, discrimination, xenophobia and other forms of discrimination are the priorities of any civilized democratic state. This is especially essential for post-Soviet states which have identified European integration as their main foreign policy vector. Xenophobia in the form of discriminatory manifestations, remains a serious challenge to democratic multi-ethnic state in the process of forming a political nation from different ethnic groups, languages and cultures.

Without an effective anti-discrimination policy it is impossible to guarantee human rights and protect minorities in Ukraine. This issues are integral parts of the Copenhagen criteria political bloc, implementation of which is a prerequisite for the European integration of the

state. The fact that the European integration of Ukraine is impossible without effective anti-discrimination policy is evidenced by the fact that Action plan on visa liberalisation for Ukraine contains clear anti-discrimination requirements. The European Union is very sensitive to human rights, the principles of equal, protecting minority rights and have such demands to all countries applying for EU membership. Ukraine have to ensure and demonstrate effective fight against the phenomena of xenophobia and discrimination for speedy implementation of the European aspirations.

Problems of discrimination on any grounds for a long time did not receive legal answer, because it does not belong to major challenges to national security. Ukrainian authorities did not notice discrimination, referring to the traditional Ukrainian tolerance and ignoring systematic updating of the acute problems by international human rights organizations. This explains the absence of basic research on this subject. Despite the relevance the problem of emergence and spread of discrimination in Ukraine it has not been the subject of systematic study, of political and legal regulation.

Ukraine still lacks a practical system experience to combat discrimination on any grounds effectively as well. Imperfect legal framework prevents effective implementation of anti-discrimination policy, and this is the obstacle to European integration. Formally, the Ukrainian legislation contains norms that prohibit discrimination based on ethnic, racial and religious grounds. However, as monitoring xenophobia testified, ethnically motivated crimes and other manifestations of discrimination remain unpunished. International institutions and observers are concerned that anti-discrimination legislation Ukrainian standards apply only to citizens, that under certain circumstances leaves out of state protection most vulnerable to discrimination groups.

Ukraine anti-discrimination legislation contains significant shortcomings: its provisions are not detailed and are mainly political declarations of intent. By itself, a lack of clearly articulated classification of certain behavior as discrimination leads to irresponsibility: discrimination in Ukraine is practically not punished, which in turn stimulates further phenomenon of discrimination replication. Discrimination is a characteristic of social relations of any country historically, so to overcome it, it is necessary to the design and implement a wide range of not only legal, political, but also social, informational, cultural mechanisms to counteract. Their achievements and effective use is possible only within anti-discrimination policy formed by state and civil society in close cooperation. Just criminal mechanisms use, including sanctions for discrimination, is not typical of a democratic society.

Key words: xenophobia, discrimination, eurointegration.

УДК 328.1

О. М. СТОЙКО,
кандидат політичних наук

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Згідно з класичними постулатами інституціоналізму інституційні зміни являють собою постійний процес кількісних і якісних змін, модифікації різноманітних політичних, соціальних економічних, правових інститутів тощо. Вони можуть відбуватися природним шляхом (постійно відбувається відбір тих інститутів, як вважав Т. Верлен, що приносять користь для максимальної

state. The fact that the European integration of Ukraine is impossible without effective anti-discrimination policy is evidenced by the fact that Action plan on visa liberalisation for Ukraine contains clear anti-discrimination requirements. The European Union is very sensitive to human rights, the principles of equal, protecting minority rights and have such demands to all countries applying for EU membership. Ukraine have to ensure and demonstrate effective fight against the phenomena of xenophobia and discrimination for speedy implementation of the European aspirations.

Problems of discrimination on any grounds for a long time did not receive legal answer, because it does not belong to major challenges to national security. Ukrainian authorities did not notice discrimination, referring to the traditional Ukrainian tolerance and ignoring systematic updating of the acute problems by international human rights organizations. This explains the absence of basic research on this subject. Despite the relevance the problem of emergence and spread of discrimination in Ukraine it has not been the subject of systematic study, of political and legal regulation.

Ukraine still lacks a practical system experience to combat discrimination on any grounds effectively as well. Imperfect legal framework prevents effective implementation of anti-discrimination policy, and this is the obstacle to European integration. Formally, the Ukrainian legislation contains norms that prohibit discrimination based on ethnic, racial and religious grounds. However, as monitoring xenophobia testified, ethnically motivated crimes and other manifestations of discrimination remain unpunished. International institutions and observers are concerned that anti-discrimination legislation Ukrainian standards apply only to citizens, that under certain circumstances leaves out of state protection most vulnerable to discrimination groups.

Ukraine anti-discrimination legislation contains significant shortcomings: its provisions are not detailed and are mainly political declarations of intent. By itself, a lack of clearly articulated classification of certain behavior as discrimination leads to irresponsibility: discrimination in Ukraine is practically not punished, which in turn stimulates further phenomenon of discrimination replication. Discrimination is a characteristic of social relations of any country historically, so to overcome it, it is necessary to the design and implement a wide range of not only legal, political, but also social, informational, cultural mechanisms to counteract. Their achievements and effective use is possible only within anti-discrimination policy formed by state and civil society in close cooperation. Just criminal mechanisms use, including sanctions for discrimination, is not typical of a democratic society.

Key words: xenophobia, discrimination, eurointegration.

УДК 328.1

О. М. СТОЙКО,
кандидат політичних наук

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Згідно з класичними постулатами інституціоналізму інституційні зміни являють собою постійний процес кількісних і якісних змін, модифікації різноманітних політичних, соціальних економічних, правових інститутів тощо. Вони можуть відбуватися природним шляхом (постійно відбувається відбір тих інститутів, як вважав Т. Верлен, що приносять користь для максимальної